

SIIPIRIKKO 3/85

Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Julkaisija: Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Puheenjohtaja: Ari Latja Koulukatu 30 b A 5 80100 Joensuu 100
puh 22139

Varapuheenjohtaja: Juha Miettinen Värttinätie 28
80260 Joensuu 26 puh 32110

Sihteeri: Tarja Hirvonen Varpasalo 82310 Oravisalo puh 668741

Rahastonhoitaja: Jouni Pursiainen Hiiliruukinkatu 5 A 20
80260 Joensuu 26 puh 825520

Muut hallituksen jäsenet: Petri Hottola Latolankatu 9 A 2 80160
Joensuu 16, Kimmo Koskela Pohjolankatu 10 80260 Joensuu 26 puh
33397, Ari Parviainen Nääänkätu 5 B 80230 Joensuu 23 puh 31182,
Jouko Tiussa Ensonkatu 8 80200 Joensuu 20 puh 35849

Lehden toimituskunta: Juhani Hyttinen, Mauri Leivo ja Veijo Turunen

Tilausasiat: Lehti ilmestyy 4 kertaa vuodessa. Jaetaan jäsenille
jäsenmaksua vastaan. Jäsenmaksun suuruus v. 1985 on 30 mk (opis-
kelijat 20 mk, perhejäsenmaksu 7 mk). Siipirikon tilausmaksu v.
1985 30 mk. Irtonumerot vuosikertaan 1981 asti 4 mk (juhlanumero
15 mk), vuosikerrat 1982 - 5 mk + postituskulut.
Yhdistyksen tili SYP Joensuu 201620 - 337216/Pohjois-Karjalan
Lintutieteellinen Yhdistys r.y./PL 119 80101 Joensuu 10.

Kansi Joutsen (Valokuvannut O. Ilvonen)

SISÄLLYSLUETTELO

Syysmuutto 1984 Pohjois-Karjalassa: Mauri Leivo	Sivu	75
Syksyn 1984 vaelluslinnut: Juha Miettinen		90
Talitiaisen ja varpusen talvikauden mitoista Pohjois-Karja- lassa: Jouko Tiussa		93
Bongari liikenteessä: Hannu Räsänen		99
Eläinpuistot lintusuojelellissa: Jukka Lahtinen		103

★ = Valtakunnallisen (Suomen lintutieteellisen yhdistyksen) rari-
teettikomitean tarkastama ja hyväksymä havainto.
☆ = Alueellisen rariteettikomitean tarkastama ja hyväksymä havainto.

SYYSMUUTTO 1984 POHJOIS-KARJALASSA

Mauri Leivo

Tämänkertainen muuttokatsaus on laadittu pääosin entisen käytännön
mukaan. Tuttua ja turvallista ovat lohduttoman laiha palautettujen
lomakkeiden pino, lukuisat kuivannäköiset taulukot - jotka tosin an-
tanevat jonkinmoisen käsityksen muutonkulusta - sekä keskittyminen
muutamiin näkyvimpiin ja kiinnostavimpiin ryhmiin (arktika, isot lin-
nut, päiväpedot). Uutta ovat muuton alkamis- ja päättymistaulukon
(= "taulukon-jota-kukaan-ei-lue") poisjättäminen sekä tavanomaisesta
poikkeava esitysasu, joka toivon mukaan parantaa katsauksen luetta-
vuutta. Vaelluslinnut käsitellään tällä kertaa oman otsikkonsa alla.
Havaintoja muuton alusta, päättymisestä & päämuutosta ilmoitettiin
11 lomakkeella (joista vastasi kaikkiaan 28 havainnoitsijaa), päivä-
pedoista kymmenellä (21), isoista linnuista 14:llä (30) ja arktikas-
ta kymmenellä lomakkeella (22).

Seuraavassa ne 37 henkilöä, jotka palauttivat lomakkeitaan (jutun yh-
teydessä käytetyt lyhenteet on merkitty nimien perään):

Ahola Pentti	Lappi Esko (ELP)	Ojala Marko (MO)
Eskelinen Olavi	Lehtoranta Aila	Piiroinen Markku (MP)
Halonon Jari	Lehtoranta Hannu (HL)	Riikonen Matti (MR)
Halonon Markku (MH)	Lehtoranta Jouni (JL)	Räsänen Ritva-Liisa
Heikkinen Jukka	Leivo Mauri (ML)	Sahlman Elvi
Hämäläinen Antti	Lyytikäinen Kari	Tanskanen Ari
Ihalainen Harri	Martiskainen Jarmo (JMa)	Timonen Tapio
Jaskanen Kari (KJ)	Martiskainen Kimmo	Tiussa Jouko (JT)
Karttunen Lauri (LK)	&Sirkku (K&SM)	Tuppurainen Erwin
Kauhanen Hannu (HKa)	Miettinen Juha (JMi)	Vähätalo Anssi (AV)
Kokkonen Henna	Määttä Arto	Vänskä Antti
Kontkanen Harri (HKo)	Nekkanen Juha (JN)	
Laaninen Esa (ELn)	Nuutinen Keijo (KN)	

Lisäksi katsauksessa esiintyvät seuraavat nimet:

Hottola Petri (PH)	Lavikainen Esa (ELv)	Parviainen Ari (AP)
Kapanen Matti (MK)	Lavinen Ari (AL)	Pietiläinen Olli-Pekka (OPP)
Kinnunen Jukka (JK)	Mähönen Pertti (PM)	Pönkkä Heikki (HP)
Koskela Kari (KK)	Nyyssönen Osmo (ON)	Räsänen Hannu (HR)

Liekseen ELP:lle taasen suurkiitokset havaintojen kokoamisesta!

Kuntalyhenteet:

Eno = Eno	Kon = Kontiolahti	Rää = Rääkkylä
Ilo = Ilomantsi	Lie = Lieksa	Toh = Tohmajärvi
Joe = Joensuu	Lip = Liperi	Tuu = Tuupovaara
Juu = Juuka	Nur = Nurmes	Val = Valtimo
Kes = Kesälahti	Out = Outokumpu	Vär = Värtsilä
Kii = Kiihtelysvaara	Pol = Polvijärvi	
Kit = Kitee	Pyh = Pyhäselkä	

Muut lyhenteet: ad = vanha, juv = nuori, subad = esiaikainen, tp =
talvipukuinen, q-puk = naaraspukuinen (naaras/nuori), jp = juhlapu-
kuinen, m = muuttava, p = paikallinen, kie = kiertelevä, ä = äänne-
levä, A = laulava.

Syysmuuton käynnistivät totuttuun tapaan kahlaajat hätäisimpien suunnattua lentonsa kohti lounasta jo kesäkuun alussa. Out Sysmäjärvellä havaittiin 6.6. 2 p/m ja 7.6. 2 S isokuovia sekä Out Vuonoksessa 5.6. 1 p ja 7.6. 3 p mustavikloa (ML). Kesäkuun edistyessä liittyi etelän suuntaan matkajien joukkoon yhä useampi laji. Jo kesäkuun lopulla todettiin kahlaajavanhuksilla päämuutonomaisia kerääntymiä. 23.6. kahlaaili Joe Repokalliossa 35 liroa (HKa,AV), samana päivänä Joe Ukonlahdella 8 pikkutylliä (HKa,AV) ja 28.6. Out Vuonoksessa 12 ad valkovikloa (ML). Kuukauden kuluttua oli vikloilla seuraava muutonhuippu - nyt parvissa oli sekä vanhoja että nuoria lintuja. Vuonoksessa laskettiin 17.7. 65 liroa, joista 40 oli vanhoja ja 25 nuoria (ML). Päivää myöhemmin oli samalla paikalla vielä 50 liroa ja 21.7. Out Jokipohjassa 70 p (ML). Valkovikloja lepäili 15.7. Vuonoksessa peräti 20 (ML). Töyhtöhyyppiä nähtiin 25.7. Lie Kevätlahdella 60 p (MO). Mustavikloja oli Vuonoksessa enimmillään 7.8. 8 juv p (ML). Selvästi myöhempi muuttaja oli taivaanvuohi, jonka muutto huipentui vasta syyskuun puolivälissä, 13-14.9. Joe Höytiäisen kanava 30 p (HKa,ML ym.). Sirrien heinäkuinen, tällä tosin tavallista vaisumpi päämuutto oli jälleen kerran Vuonoksen heiniä. Sirrien esiintyminen ajoittui pääosin heinäkuun 15-20. päiville, jolloin enimmillään Vuonoksen lietteitä

Liro (Valok. K. Koskela)

Meriharakka	3/1	Pikkusirri	59/26 (9)
Tylli	25/16 (4)	Lapinsirri	24/14 (3)
Tundrakurmitsa	25/5 (11)	Suosirri	104/26 (25)
Karikukko	-	Kuovisirri	26/13 (5)
Punakuiri	-	Pulmussirri	8/5 (6)
Punajalkaviklo	3/3	Jänkäsirriäinen	2/2
Mustaviklo	48/25 (8)	Vesipääsky	14/4 (6)
Isosirri	3/2	Pikku kahlaaja	8/1

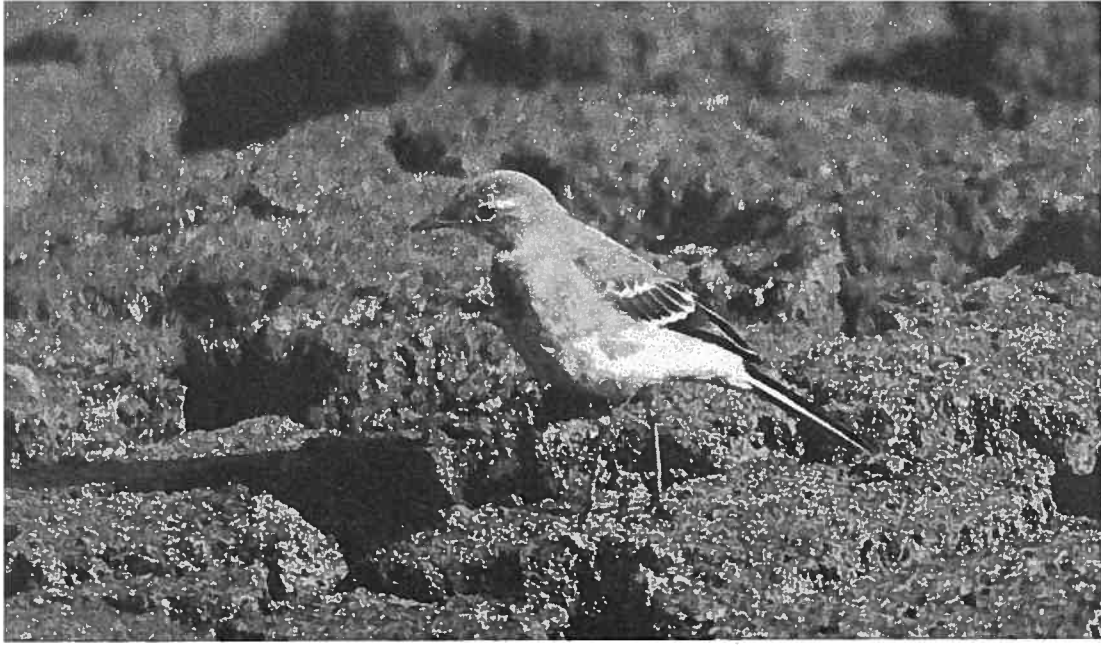
Taulukko. Arktisten kahlaajien määrät Pohjois-Karjalassa syksyllä 1984. Luvut lajinimen perässä: syksyn kokonaisuusilömäärä/havaintojen määrä (päämuuttolukema).

kansoittivat 3 pikku-, 23 suo- ja 5 kuovisirriä (ML). Syksyn ainoat jänkäsirriäiset (2) ja vesipääskyt (14) nähtiin niin ikään Vuonoksessa (ML). Nuorilla sirreillä ei vastaavanlaista huipentumaa havaittu, vaan muutto tapahtui pikku hiljaa elo-syyskuun aikana määrien ollessa yleensä 1-3 yksilöä kerrallaan. Enimmillään 12.8. nähtiin Vuonoksessa 9 pikkusirriä (ML), 3.9. Höyt. kanavalla 3 kuovisirriä (ML) sekä Lie Kevätlahdella 8 suosirriä ja 6 pulmussirriä (ELp,MO). Muutontarkkailun ohessa havaittiin silloin tällöin mukavia kahlaajaparvia; 8.9. Joe Linnunlahti 25 suosirriä (ML), 17.9. Joe Rantakylä 11 tundrakurmitsaa (HKa) ja 259 Rää Vuoniemi 12 suosirriä (PH,ML,ON,HR). Harvinaisemmista lajeista nähtiin meriharakoita 28.9. Vuoniemessä 3 m (ML, PM) ja isosirrejä Lie Kevätniemessä 24.7. 2 ad p (MO) ja 24-25.9. Kevätlahdella 1 juv p (KN,MO).

Kahlaajaretkien aikaan todettiin myös pienempien lokkiemme muutonhuippu. Vuonoksessa laskettiin 14-30.7. lähes päivittäin kahlaajien ohessa myös pikkulokkeja - määrät olivat 70-145 p (ML ym.). Samassa paikassa lepäili 16.7. 600 ja seuraavana päivänä enää 350 naurulokkia (ML). 16.7. havaittiin muuton huippu naurulokeilla myös Joensuussa: Ukonlahti 150 p ja Repokallio 80 p (HKa,AV).

Kesken turistikesän jättivät hyvästinsä Karjalan kunnalle lukuisat hyönteissyöjätkin. Muuton alku todettiin heinäkuun puolella viitaja ruokokerttusella, hernekertulla, metsä- ja niittykirvisellä, keltavästäräkällä, punavarpusella ja peltosirkulla. Kuun toiseksi viimeisenä rengastettiin Höyt. kanavalla jo 43 ruokokerttusta (JMi,MH) ja viimeisenä Out Sysmäjärvellä 28 (ML). Outokummussa havaittiin elokuun alkupuolella komeita pensastaskukerääntymiä: 9.8. Alavi 60 p ja 16.8. Jokipohja-Alavi 45 p (ML)!

Sadesäillä pääskyillä on tapana kerääntyä paikoin suuriksikin parviksi hyönteispyyntiin ennen varsinaista muuttokautta. Vuonoksessa lensi 14-22.7. päivittäin 110-170 tervapääskyä ja 16.7. noin 300 HDR:ää (= haara+räystä+törmäpääskyä) (ML ym.). Varsinainen muutto ajoittuu

Västäräkki (Valok. M. Leivo)

pääskyillä elokuulle. Parhaita määriä olivat 19-25.8. monin paikoin 200-400 HDR:ää, 24.8. Höyt. kanavalla 500 p haarapääskyä (ML) ja 26.8. Lie Riihivaarassa 100 m/p tervapääskyä (MO).

Kirvisten päämuuttokauden avasivat lapinkirviset, joita tavattiin Joe Linnunlahdella 26.8. 6 p ja kolme päivää myöhemmin 15 p (ML) sekä Höyt. kanavalla 28.8. 7 p (ELn). Metsäkirvisiä muutti Lie Rauhalassa 10.9. tunnin aikana (13-14) noin 200 yksilöä (KN). Niittykirvisten päämuutto tapahtui syyskuun loppupuolella. Paikallisia niittykirvisiä oli Höyt. kanavalla 16-26.9. lähes päivittäin 50-80 (HKa,ML ym.), 18.9. Lie Kevätlahdella 50 p (MO) ja 26.9. Joe Linnunlahdella myös 50 p (HKa). Suurimmat västäräkkimäärät havaittiin samoihin aikoihin "kirvismassojen" kanssa. Västäräkkien päämuutto oli kaksijakoinen: elokuun alussa 9.8. Lie Timitra 100 p (KN) ja 12.8. Joe Repokallio 100 p (ELn), ja kuukautta myöhemmin pääosin nuoria 9.9. Lie Lamminkylä 200 p (KN,MO) ja Lie Siikasuo 100 p (KJ). Keltavatsaisia serkkuja nähtiin enimmillään 25.8. Joe Iksenniityllä 150 p (HKa,AL).

Jo heinä-elokuun vaihteessa todettiin kurkien liikehdintää Lieksassa, josta tuli edellissyksyn tapaan yli puolet kurkihavainnoista, esimerkiksi Siikasuo 28.7. 10 m/p ja 1.8. 15 SW (JMa). Elokuun aikana pieniä muuttoparvia nähtiin jo lähes päivittäin, ja pelloilla ja soilla paikallisten kurkien lukumäärät kasvoivat hiljalleen. Elokuun lopulla

päivittäiset käynnit (JMa ym.) Lie Siikasuoilla kertoivat kurkien ensimmäisestä muutonhuipusta. Parhaat päivät: 22.8. 41p 45m, 25.8. 65m 8 p/m, 30.8. 70 p ja 1.9. 100 m/p. Myös Kesälahdella liikkui elokuun lopussa runsaasti kurkia, 30.8. yhteensä 32m 43p (K&SM). Syyskuussa kurkien esiintyminen jatkui melko vilkkaana, esimerkiksi Lieksassa 4.9. Mäntyvaara 70 p (MR), 13.9. Siikasuo 58 m/p (JMa) ja 15.9. Soidinsuo 50 p (MR) sekä Kesälahdella 18.9. kk 52 m (K&SM). 22-23.9 tapahtui perinteinen, joskin tällä kertaa vaisu syyskuun lopun ryntäys. 22.9. Rää Oravilahdella havaittiin 94 kurkea (MH,KK) ja Joe Rantakylässä 41 (HKa), jälkimmäisenä päivänä Lip Onkisalmessa kymmenessä minuutissa (!) 120 kurkea (3 parvea) m (LK). Tämän jälkeen normaalin kuvion mukaisesti kurkihavainnot vähenivät huomattavasti ja parvet pienenivät, vaikkakin vielä 6.10. nähtiin Kes kk:ssa 46 S kolmessa parvessa ja Suurikylässä lepäili 28 kurkea (K&SM). Viimeiset kurjet (3) näyttäytyivät 13.10. Rää Vuonimen stajareille (MH,ML ym.). Kaiken kaikkiaan syksyn kurkisumma, 1960 yksilöä, oli melko suuri - paljon ei jääty ennätysyksystä (v. 1981 2274 yks.) jälkeen.

	-10.8.	11-20.8.	21-31.8.	1-10.9.	11-20.9.	21-30.9.	1.10.-	yht.
Kurki	25	59	685	339	397	354	101	1960

Taulukko. Kurjen syysmuutto 1984 Pohjois-Karjalassa.

Kurkia (Valok. V. Turunen)

Petostaijarit saivat tyytyä perin vähään tällä kertaa. Muutto oli verkkaista lähes koko syksyn eikä edes yhtään kunnan piekanapäivää päästy viettämään. Niinpä petosumma (781) jäi normaalia pienemmäksi. Muutto alkoi elokuun puolivälissä useilla lajeilla. Esimerkiksi Out Alavissa 16.8. muutti hiirihaukka, 2 varpushaukkaa ja 2 Circus sp:tä (ML). Muuton piristymisestä kohti elokuun loppua oli osoituksena 25.8. Lie Siikavaaralla muuttaneet 13 buzzardia (KJ). Viikkoa myöhemmin 2-3.9. koettiin petosyksyn selvä huippu. Pohjoinen kylmänpurkaus sai tuolloin liikkeelle muiden petojen ohella myös ajankohtaan nähden poikkeuksellisen runsaasti piekanoita. Syyskuun toisena stajattiin Ilo Saahkarinvaaralla klo 11.30-16.10 (MK,HKa,ML,AP). Tarkkailupaikan ohi lipui yhteensä 112 petoa - eniten hiirihaukka 32, piekana 8, mehiläishaukka 16, buzzard 26, varpushaukka 9 ja kalasääski uljaat 10. Seuraavana päivänä Joe Rantakylässä (ML,AP ym.) laskettiin yhteensä 90 muuttavaa petoa, mm. 17 hiirihaukkaa, peräti 31 piekanaa, 18 buzzardia, 10 varpushaukkaa ja 5 kanahaukkaa. Kolmen viikon hiljaiselon jälkeen 21.9. rynni navakassa pohjoistuulella illansuussa (klo 17.00-45) Out Vuonoksessa peto/minuutti -tahtia 40 piekanaa (ML). Seuraava päivä olikin odotetusti kohtalainen petopäivä. Maakunnassa kirjattiin yhteensä 78 muuttolla havaittua petoa, eniten piekana 44. Viimeiset hiiri- ja mehiläishaukat todettiin myös tuona päivänä. Piekanoiden ja Accipitereiden muutto jatkui vielä lokakuun puoliväliin saakka. Paikalliset petokerääntymät ovat yleensä harvinaista "kamaa". 22.8. oli kuitenkin Kon Pitkärannassa säpinää, kun paikalla saalisteli illansuussa 6 sinisuo-, ruskosuo-, 6 nuoli- ja 5 tuulihaukkaa (MK,ML, OPP)!!

	Elokuu		Syyskuu		Lokakuu		yht.	
	-20	21-31	1-10	11-20	21-30	1-10		10-
Hiirihaukka	5	11	56	1	6	-	-	79
Piekana	1	6	76	23	115	11	9	241
Mehiläishaukka	2	3	21	6	1	-	-	33
Buzzard	3	24	90	14	25	3	2	161
Varpushaukka	9	9	34	24	13	-	6	95
Kanahaukka	1	1	7	4	7	-	5	25
Accipiter sp.	1	-	2	1	-	-	-	4
Sinisuhaukka	7	10	10	11	4	-	1	43
Ruskosuhaukka	-	2	1	-	-	-	-	3
Circus sp.	2	-	-	-	1	-	-	3
Kalasääski	-	1	11	4	3	1	-	20
Nuolihaukka	-	11	5	4	1	-	-	21
Ampuhaukka	-	2	6	5	5	1	1	20
Tuulihaukka	1	8	6	4	1	-	-	20
Iso peto	-	-	2	-	1	-	-	3
Falco sp.	-	2	1	2	-	1	-	6
Pikku Falco	-	-	2	1	1	-	-	4
	32	90	330	104	184	17	24	781

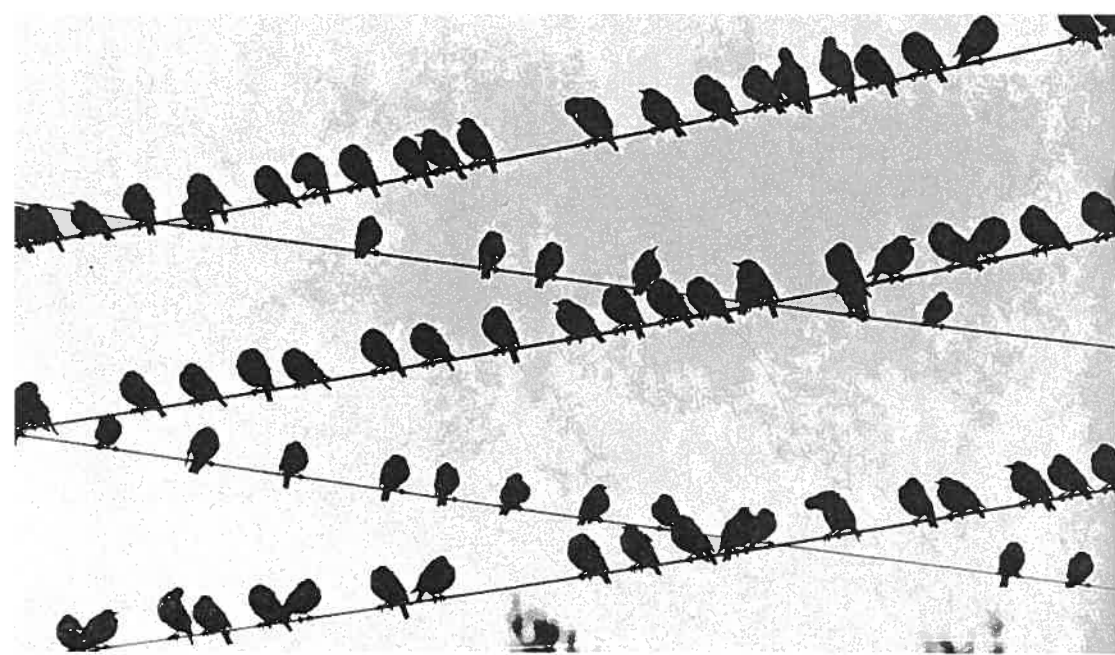
Taulukko. Päiväpetolintujen syysmuutto 1984 Pohjois-Karjalassa.

Ruskosuhaukka (Valok. M. Leivo)

Samoihin aikoihin havaittiin useita sepelkyyhkykerääntymiä eri puolilla maakuntaa. 16.8. Lie Sarkkilassa oleskeli 200 p sepelkyyhkyä (JMa), elokuun puolivälissä-syyskuun alussa Joe Höyt. kanavalla 100-150 p (HKa,ML ym.), 1.9. Out Jokipohjassa 150 p ja seuraavana päivänä Alavissa ilmeisesti samat 150 p (ML).

Syyskuu on vielä monen varpuslinnun päämuuttoaika. Muuttavien Fringillojen parvet kuuluvat lähes jokaisen syyskuisen aamun kuvaan. Tänä syksynä pääjoukot lienevät livahtaneet havainnoitsijoilta huomamatta, sillä yhtään edes yli tuhannen linnun päivää ei ilmoitettu. Lajilleen määritetyistä järripeipoista kertyi joukko mukavia havaintoja: 9.9. Lie Lamminkylä 300 p (KN,MO), 20.9. Höyt. kanava 600 p (HKa,ML), 21.9. samassa paikassa 715 kie (HKa) ja 22.9. Rää Keikko 350 kie (MH,KK). Pohjan- ja pajusirkun päämuutto tapahtui myös syyskuussa. Edellisiä havaittiin 13.9. Höyt. kanavalla 35 m+p (HKa,ML), jälkimmäisiä 18.9. samassa paikassa 40 p (ML). Lapinharakoiden "massat" menivät tarkasti kuun puolivälissä. 14.9. Höyt. kanavalla saalisteli 4 koukkunokkaa (HKa,ON,HR) ja seuraavana päivänä muutti Rää Vuoniemessä 4 yksilöä (MK,HKa,ML,ON,OPP). Suurimmat hemppoparvet keskittyivät kaupunkien rikkaruohokentille. Joe Linnunlahdella oli 12.9. 32 hemppoa (ML) ja 17.9. 53 (HKa). Lie Kaupunginniemen paras määrä oli 20.9. 30 p (MO).

Kottaraisia (Valok. V. Turunen)

Rastailta todettiin muutamia kohtalaisen hyviä muuttoja melko pitkällä ajanjaksolla. Jo 2.9. kierteli Rää Haapasalmella 600 rastasta (MH). 7.9. oli Lie Kevätlahdella 200 paikallista räkättiä (MO). Runsasta pienten rastaiden yömuuttoa kuultiin Lie Rauhalassa (KN): 30.9. kuului yötaivaalta klo 19-22 yhteensä 1300 punakyljen ääntä, joista 920 klo 21-22! Kaksi yötä myöhemmin kirjattiin tunnissa 60 laulurastaan ääntä. 20.10. muutti Joe Linnunlahdella klo 10-11 yhteensä 310 räkättiä korkealla NW (ML). Vielä pitemmälle ajalle jakaantuivat suurimmat kottaraismäärät. Jo 12.8. kansoitti Joe Repokallion kaatopaikkaa 500 kottaraista (ELn). 25.8. löytyi Joe Multimäestä puolestaan 300 p (HKa,AL). Lie Lamminkylässä viihtyi 9.9. 400 ja vielä 15.10. 350 kottaraista (JMa,KN,MO). Muiden varpuslintujen jo pääosin jätettyä maakunnan ilmestyivät ensimmäiset pulmuset maisemiin, mm. 6.10. muutti yksinäinen pulmunen Kon Jakokoskella (MP). Lokakuun puolivälissä tuli havaintoja jo enemmän, suurimmat parvet nähtiin Lie Kaupunginniessä 21.10 ja 28.10., 60 molempina päivinä (MO). Viimeiset kaksi pulmusta oleilivat Lie Kevätlahdella 11.11. (MO).

Syksyn 1984 lintumuuton pääesiintyjinä olivat eittämättä hanhet. Päämuuttajakso useine huippupäivineen oli poikkeuksellisen pitkä ja voimakas, mikä lienee ollut seurausta voimakkaista, pitkään jatkuneista itätuulista loppusyksyllä. Syksyn hanhisumma, yli 62 000 yksilöä (!), päihitti selvästi edellisen Pohjois-Karjalan ennätyslukeman syksyltä

-82 (noin 50 000). Erityisen mielenkiintoista oli tundrahamkien ennennäkemättömän voimakas muutto, joka nimenomaan voitaneen pistaa itätuulien tiliin, sillä määritettiin 70-luvulla vain muutamia tundrahamhiparvia syksyssä, vaikka muutontarkkailutehossa ja -valmiudessa ei ollut olennaista eroa nykyiseen. Muuttoreittien siirtymisestä tavallista lännemmäksi kielivät myös vertailuhavainnot Etelä-Karjalasta, jossa nyt nähtiin vähemmän hanhia kuin Pohjois-Karjalassa (OPP, P. Rantanen suull.) - normaalistihan siellä havaitaan moninkertainen määrä. Korostettakoon vielä, että yhteissummasta on mahdollisimman tarkasti poistettu päällekkäisyydet.

Jo 5.9. lipui syksyn ensimmäinen parvi 9 yksilön voimalla SW Joe Linnunlahdella (ML,OPP). Viikkoa myöhemmin nähtiin muutama parvi lisää: 13.9. Lie Siikavaara 15 hanhi sp:tä SW (KJ), 14.9. Höyt. kanava yksinäinen metsähanhi S (HKa) ja kaksi päivää myöhemmin samassa paikassa 45 sepelhanhea (ML ym.). Useiden nollapäivien jälkeen nähtiin 21.9. taas useita parvia eri puolilla maakuntaa. 23.9. vilkastui muutto selvästi rajun koillistuulen piiskattua hanhia liikkeelle. Lieksassa havaittiin iltapäivän-illan aikana yhteensä 725 hanhea, eniten Siikasuo 530 metsähanhea m (KJ). Kon Selkiellä puolestaan klo 15-16 muutti 440 hanhea SW (HKo). Seuraavana päivänä hanhia lappoi lounaaseen entistä tiuhempaan. 6 bf:n itätuuli, vesisade, joka tosin päivää kohti hiljeni ja iltapäivällä lakkasi, ja alhaalla roikkuvat pilvet vaikeuttivat kuitenkin havainnointia ja etenkin määrittystä. Paras paikka oli Joe Linnunlahti, jossa klo 10-11 ja 12-15 laskettiin yhteensä 2678 hanhea (joista metsähanhia 67 ja Ansereita 128) 45 parvessa (ML). Joe Repokalliossa muutti klo 13-15.20 1122 yksilöä (sepelhanhi 400, Anser 75) (JMi) ja Lie Rauhalassa-Siikasuo klo 7-16 yhteensä 930 hanhea (metsähanhi 379, Anser 386) (JMa). Muualla nähtiin selvästi pienempiä määriä kunnan tarkkailun puuttuessa. Päivän yhteismäärä kohosi reiluun 5000:een.

Seuraava päivä valkeni pilvipoutaisena ja lämpimänä. Itätuuli oli tyyntynyt noin 4 bf:iin. Hanhet aloittivat vyörynsä jo ennen auringonnousua. Muutto oli kiihkeintä klo 8:aan saakka ja lopatti kokonaan klo 13:n maissa. Ainoa paikka, joka oli miehitettyä aamuvarhaisesta lähtien iltapäivään asti, oli Rää Vuoniemi (PH,ML,ON,HR). Päivän saalis kohosi yli 10 000:een (11646) hanheen. Hanhista määritettiin 2663 sepelhanhea, kaksi valkoposkea (syksyn ensimmäiset), 325 metsähanhea, 197 tundrahamhea ja 1780 Anser sp:tä. Sepelhanhet tulivat poikkeuksetta vedenpinnassa "suihin", kun taas Anserit muuttivat korkeammalla ja leveämmällä sektorilla (itäpuolelta hieman enemmän). Muita hyviä paikkoja olivat Joe Rantakylä klo 9.15-13.30 yhteensä 1645 yksilöä (HKa), Joe Repokallio klo 9.45-14.05 yhteensä 2018 yksilöä (JMi) ja Keskk 1700 hanhea (K&SM).

Seuraavina päivinä muutti edelleen runsaasti hanhia. Kes. kk:ssa havaittiin melko satunnaisella tarkkailulla 26-28.9. 1250, 1610 ja 630 Anseria muutolla (K&SM). Rää Vuoniemessä tarkkailtiin 27.9. (HKa,ELv), jolloin havaittiin klo 13-16 yhteensä 871 hanhea (sepelhanhi 300, Anser 23) sekä 28.9. klo 6-12 (ML,PM), tuloksena 1341 hanhea (sepelhanhi 126, metsähanhi 286, tundrahanhi 150, Anser 386). Lie Mäntyvaarassa laskettiin 24-30.9. tarkemmin erittelemättä yhteensä noin 4000 muuttavaa hanhea (MR).

26.9. alkanut ja koko seuraavan päivän jatkunut vesisade tiputti yllättäen suuria määriä tundrahanhia Kesälähdän laiturille. 26.9. talusteli Mäntyniemen pelloilla 81 tundrahanhea (61 ad, 20 juv) ja seuraavana päivänä mukkeat 570 tundrahanhea - 620 yksilön parven muuttessa samanaikaisesti peltoalueen yli etelään (K&SM)!!

Lokakuun alussa jatkui tundrahanhilla kova meno. Mäntyniemessä nähtiin vielä 4.10. 220 paikallista ja 120 muuttavaa tundrahanhea. Lisäksi kk:n yli velloi 1500 sepelhanhen lautta (K&SM). 6.10. oli vaihteeksi muuton-tarkkailua useassa pisteessä. Vuonien ohitti yhteensä 203 tundrahanhea ja 559 Anseria (MH,KK ym.). Höyt. kanavalla meni vajaassa tunnissa (11-12) yhteensä 432 tundraa (ELn). Suurimman summan keräsi Kon Pitkäranta; 1698 hanhea, joista sepelhanhia 35 ja Ansereita 408 (HKo).

11.10. muutaman nollapäivän jälkeen rynnistivät lukuisat hanhilaumat jälleen Pohjois-Karjalan yli. Valtalajina oli nyt valkuposkihanhi. Joe Rantakylässä muutti klo 9.30-13.00 kaikkiaan 4983 hanhea, joista valkuposkia 1148 ja tundrahanhia 320 (PH,HKa). Muualla ei valitettavasti ollut juurikaan havainnointia, joten havainnot koskivat enintään muutamaa parvea.

Valkoposkien mentyä alettiin jo uskoa hanhien loppuneen. Siltä näyttikin parin päivän ajan, kunnes 14.10. aamulla alkoi hanhiauroja ja -jonoja ilmestyä horisonttiin. Vuoniemessä oli jälleen täysi miehitus (MK,ML,AP,HP,HR) kokemassa rajua hanhipäivää, jonka päättyessä voitiin todeta lähes 10 000 hanhen tulleen havaituksi matkallaan lounaaseen. Tarkka lukema oli 9156, joista määritettiin 191 sepel-, 1545 valkuposki-, 135 metsä- ja 635 tundrahanhea sekä 1473 Anser sp:tä. Hanhet tulivat peräkkäisinä ryöppyinä aiheuttaen lievää paniikkia laskijoissaan/määrittäjissään. Useimmiten parvet olivat puhtaita Bleu-parvia tai Bleu/Aalb- tai Aalb/Afab-sekaparvia. Toisinaan hanhiparvet hävisivät toviksi alhaalla roikkuviin pilviin. Kon Selkiellä nähtiin samana päivänä 2885 hanhea, joista 470 määritettiin tundrahanhiksi (HKo). Muualla maakunnassa tehtiin runsaasti hajahavaintoja hanhiparvista ilman tehokasta tarkkailua.

Seuraavana päivänä nähtiin syksyn viimeiset hanhet. Sepelhanhia muutti vielä 123 Vuoniemessä (ML,HR) ja 170 Linnunlahdella (HKa). Lie

Rauhalassa vyöryi vielä 800 hanhen parvi SW (JMa). Lisäksi nähtiin joitakin pienempiä hanhiparvia eri puolilla maakuntaa.

	-20.9	21-30.9.	1-10.10.	11-20.10.	yht.
Metsähanhi	1	2017	120	195	2333
Tundrahanhi	-	1829	1373	995	4197
Anser sp.	140	10135	320	3366	14245
Sepelhanhi	45	3899	1796	484	6224
Valkoposkihanhi	-	6	50	3640	3696
Hanhi sp.	101	19568	2280	10092	32041
Yhteensä	287	37454	6223	18772	62736

Taulukko. Hanhien syysmuutto 1984 Pohjois-Karjalassa.

Arktisten vesiäisten muutto noudatteli hanhimuuton kulkua pääjoukkojen osalta. Päämuuttopäivät olivat samat hanhien kanssa. Ylivoimaisesti eniten nähtiin tavalliseen tapaan alleja, mutta poikkeuksellista oli lapasotkien määrä, joka lähenteli peräti 1000 yksilöä (!) normaalin 15-50 sijasta. Syy voitaneen langettaa syyskuun lopussa vallinneille voimakkaalle itätuulille, jotka mitä ilmeisimmin siirsivät lapasotkien "muuttopotken" harppauksen lännemmäksi (vrt. tundrahanhet). Mahdollisesti sama ilmiö selittää normaaliin verrattuna 5-10 -kertaisen pilkkasiipisumman!? Valtaosa vesiäishavainnoista tehtiin Vuoniemessä, jonka sijainti vesilintumuuttoa ajatellen onkin erinomainen.

Ensimmäiset arktiset vesiäiset ensimmäisillä Vuonien retkillä, esimerkiksi 8.9. allia ja 30 mustalintua kie (MK,ML). Muutto pysyi vaisuna 25.9. asti, jolloin hanhien mukana muutti myös tuhansia vesiäisiä. Vuoniemessä laskettiin muutolla 2384 allia, 51 mustalintua, 76 pilkkasiipeä, 430 vesilintu sp:tä sekä huikeat 820 lapasotkaa (PH,ML,ON,HR)! Suurimmat lapasotkaparvet olivat komeita: 85, 80 ja 70. Tukkasotkia muutti 50 ja tukka-/lapasotkia 171. Muualla ei juuri vesiäisiä havaittu tarkkailupaikkojen sijaittua liiaksi "mantereella", jossa vesiäisten muuttokorkeus on suuri.

Syyskuun lopussa jatkui muutto vielä kohtalaisen vilkkaana. Vuoniemi oli miehitettynä 27.9. (HKa,ELv) ja 28.9. (ML,PM). Ensin mainitun päivän summaksi tuli 994, joista alleja 976 ja muita alle kymmenen. Jälkimmäisenä päivänä havaittiin yhteensä 2149 vesiäistä, joista alleja 1741, mustalintuja 89, pilkkasiipiä syksyn ennätyslukemat 167 ja lapasotkiakin mukavat 52.

Lokakuun alku oli hyvin hiljaista vesiäisaikaa, kunnes 14.10. tapahtui äkillinen muuttoryntäys (vrt. hanhet), mikä tuntui perin yllättävältä olihan edellisenä päivänä nähty Vuoniemessä kokonainen yksi allii!?

Ylitse muiden oli jälleen Vuoniemi, jossa tarkkailtiin klo 7-15 (MK, ML,AP,HP,HR). Kaikkiaan nähtiin niemenkärjestä hieman yli 6000 vesiäistä. Alleja määritettiin 1000 (!) yksilön paikallisen parven lisäksi 4512 muuttavaa, mustalintuja 81, pilkkasiipiä 75 ja lapasotkia 2. Muualla maakunnassa nähtiin jälleen niukasti vesiäisparvia, kuitenkin Juu Paalasmaalla komea 700 yksilön parvi (HL,JL,JN). Päämuuttopäivän jälkeen nähtiin lokakuussa Vuoniemessä vielä kaksi yli 500 allin muuttoa: 15.10. 511 m (ML,HR) ja niinkin myöhään kuin 27.10. 555 m (MK,ML,ON). Pientä muuttoa tapahtui jäiden tuloon saakka. 28.10. uiskenteli Kes Ristilahdella 37 lapasotkaa. 4.11. muutti Vuonimessä 49 allia, 19 mustalintua, 9 pilkkasiipeä ja 15 vesilintu sp:tä. Viimeiset allit havaittiin Pohjois-Karjalassa 22.11., lapasotkat samana päivänä, mustalinnut 11.11. ja pilkkasiivet viikkoa myöhemmin.

	-20.9.	21-30.9.	1-10.10.	11-20.10.	21-31.10.	1-10.11.	11.11.-	yht.
Lapasotka	2	877	-	4	47	-	8	938
Alli	6	5263	196	6432	999	87	50	13033
Mustalintu	30	152	-	105	54	22	6	396
Pilkkasiipi	1	258	-	109	61	15	14	458
Vesilintu sp.	-	685	100	1227	440	48	-	2500
	39	7235	296	7877	1601	172	78	17325

Taulukko. Arktisten vesilintujen syysmuutto 1984 Pohjois-Karjalassa.

Gavioiden muutto oli hanhien tavoin ennätysellisen vilkasta. Muuton kulku oli kuitenkin edellissyksyn kaltainen ja myös ilmeisen tavanomainen. Vuoniemen aktiivinen miehitys paljasti toistamiseen Gaviamuuton jatkuvan pitkälle marraskuuhun, mikä ei ilmeisesti ole Gavioiden mitenkään poikkeuksellista.

Parin kesäisemmän (muutto?)havainnon jälkeen Gavioiden liikehdintä alkoi selväpiirteisemmin syyskuun alkupuolella. 15.9. muutti Vuoniemen ohi jo 43 Gaviaa, joista määritettiin 38 kuikkaa ja 4 kaakkuria (MK,HKa,ML,ON,OPP). 24.9. hanhimuuton ohessa nähtiin Linnunlahdella 36 + 18 Gaviaa (ML). Seuraavana päivänä vyöryivätkin sitten Gavioiden pääjoukot maakuntamme yli. Vuoniemessä kirjattiin loppusummaksi komeat 652 kuikkalintua, joista määritettiin 186 kuikkaa ja 182 kaakkuria (PH,ML,ON,HR). Linnuista lähes kaikki olivat jp-lintuja. Muutto tapahtui matalalla ja oli selvästi kiihkeintä klo 12-14. (Hanhillahan pääjoukot menivät klo 8:aan mennessä muuton loppuessa kokonaan klo 13!)

27.9. oltiin taas Vuonimessä (HKa,ELv) ja laskettiin muutolla sateisessa säässä yhteensä 184 Gaviaa klo 12-15.30. Seuraavana päivänä muut-

Kaakkuri (Valok. V. Turunen)

ti samassa paikassa 136 Gaviaa, joista kuikkia oli 34 ja kaakkureita 29 (ML,FM).

Lokakuun alun hiljaisemman jakson jälkeen nähtiin muuttoa hanhipäivänä 14.10., jolloin Vuoniemen ohitti kaikkiaan 169 Gaviaa (kuikkia 26, kaakkureita 19) (MK,ML,AP,HP,HR). Lokakuussa käytiin Vuoniemessä 15-30.10. vielä kuudesti Gavia-määrien ollessa 4-55 yksilöä. Marraskuussa Vuoniemessä koettiin vielä yllätys: 9.11. lipui kohmeisten stajareiden ohi yhteensä peräti 100 Gaviaa (JK,ML,HR). Määritykset: kuikka 11, kaakkuri 7. Viimeiset kuikat todettiin Vuoniemessä 11.11. ja kaakkurit 17.11. (ML ym.).

	-10.9.	11-20.9.	21-30.9.	1-10.10.	11-20.10.	21-31.10.	1-10.11.	11.11.-	yht.
Kuikka	17	48	256	13	66	32	20	1	453
Kaakkuri	-	4	217	-	46	16	23	2	308
Gavia sp.	11	12	593	101	179	59	114	5	1074
Yhteensä	28	64	1066	114	291	107	157	8	1835

Taulukko. Kuikkalintujen syysmuutto 1984 Pohjois-Karjalassa.

Arktisten vesiäisten ohella tehtiin myös kotoisista vesilinnuistamme useita päämuuttoon viittaavia havaintoja. Metsästyksen aloituspäivänä 20.8. oli Höyt. kanavalle kerääntynyt 150 tavia (HKa,AV). 9.9. muut-

ti samassa paikassa yhteensä 87 haapanaa ja 60 vesilintua (ilmeisesti haapanoita) SW (ML). Isoja heinäorsaparvia havaittiin monessa paikassa, eniten Lie Kevätlahdella 8.9. 150 p (KN) ja 20.9. 280 p (KJ) sekä Lip Härkinlammella 18.9. 300 p ja 6.10. 210 p (LK). Lokakuun loppupuolella nähtiin mukavia määriä isokoskeloita. 19.10. muutti Vuoniemessä 13 parvessa yhteensä 100 yksilöä S (ML,AV). Kesälahdella oli paikallisia isokoskeloita 20.10. Karjalanjärvellä 80 ja Pyhäjärvellä 45 (K&SM). Lip Riihilammella puolestaan oleskeli 21.10-3.11. 40-55 yksilöä (LK).

Kalalokin muuttokausi kesti syyskuusta marraskuulle saakka. Paikallisia kerääntyviä nähtiin seuraavasti: Lieksassa 20.9. Pokronlammella 60 p ja 6.10. Lamminkylässä myös 60 p (MO) sekä Lip Riihilammella 29.9. 95 p ja 18.10. 100 p (LK). Vuoniemestä saatiin havaintosarja kalalokkimuutosta: 30.10. 53 nS, 3.11. 84 m 20 p, 4.11. 55 m ja 9.11. 68 m 15 kie/p (ML ym.).

Arktisten räpyläjalkojen massapäivinä vyöryi alueemme yli tavanomaisesta enemmän myös uljaita joutsenmuodostelmia. Yhteisumma kohosi lähes tuhanteen yksilöön (961), mikä on ennätyskellisen paljon.

Joutsenmuuton alku todettiin ensimmäisinä vilkkaina hanhipäivinä 23-24.9. Seuraavana päivänä Vuoniemessä nähtiin muutolla jo neljä joutsenparvea, yhteensä 38 yksilöä (PH,ML,ON,HR). Syyskuun lopulla nähtiin edelleen useita muuttoparvia, suurimpina 28.9. Vuoniemessä 36 WSW (ML,PM) ja kaksi päivää myöhemmin Rää Pötsönlahdessa 34 SSW (MH,KK). Lokakuun alun hiljaisen kauden jälkeen piristyi muutto uudelleen. 10.10. muutti Nur Nurmeksenkylässä 70:n (!) joutsenen parvi etelään (S. Laukanen/HL) ja seuraavana päivänä valkuposkirynnäkön ohessa nähtiin Joe Rantakylässä 63 laulujoutsenen sekä 21 joutsen sp:n parvet (PH,HKa). Muualla tehtiin havaintoja muutamista pienemmistä parvista. 14.10. oli syksyn ylivoimaisesti paras muuttopäivä. Vuoniemessä havaittiin yhteensä peräti 195 muuttavaa joutsenta, joista 58 määritettiin laulujoutseniksi (MK,ML,AP,HP,HR). Joe Vehkalahdella meni kolmessa parvessa yhteensä 50 joutsenta (HKa,AL,AP) ja Joe Niinivaaralla kahdessa parvessa 49 (JT). Lip Onkisalmella muutti kahdessa parvessa yhteensä 25 joutsenta (LK), Lieksassa yhteensä kolmessa parvessa 19 laulujoutsenta (ELP,MR) ja Kon Selkiellä kolmessa parvessa 27 joutsenta (HKo). Myöhemmin loka-kuussa ja marraskuussa tehdyt joutsenhavainnot koskivat useimmiten jo selvästi pienempiä parvia. Kuitenkin Pol Viklinrimmellä laskettiin 3.11. 95 ja 4.11. peräti 131 paikallista joutsenta (ML:n ilmoitus). 11.11. samalla paikalla ei ollut enää yhtään joutsenta lampareiden jäädyttyä!?

	21-30.9.	1-10.10.	11-20.10.	21-31.10.	1-10.11.	11.11.-	yht.
Laulujoutsen	16	14	245	37	12	10	334
Joutsen sp.	124	70	286	3	141	3	627
	140	84	531	40	153	13	961

Taulukko. Joutsenten syysmuutto 1984 Pohjois-Karjalassa.

Samana päivänä todettiin sen sijaan Lie Kotalahdella syksyn viimeiset joutsenet (10) (MR). Näin viimeisten joutsenten myötä syksy alkoi tehdä tilaa talvelle, jonka lintuhavainnoista enemmän seuraavassa Siipirikon numerossa...

Fenologisesti myöhäiset havainnot

Havaintoja on verrattu juhlanumeron (SR 3/81) kuuden vuoden (1974-79) jakson myöhäisimpiin havaintoihin. Mikäli havainto on ennätysmyöhäinen ts. verrattuna myös neljän edellisen (1980-83) vuoden havaintoihin, on päivämäärä alleviivattu. Ruskosuohaukan, meriharakan ja pulmussirrin osalta vertailuaineisto puuttuu joten niiden kohdalla havaintojen myöhäisyys jäi lähinnä yllekirjoittaneen mielipiteeksi.

Kuikka	Useita havaintoja marraskuun alusta. Viimeiset: 10.11. Rää Vuoniemi 1 m (ELn,ML ym.) 11.11. " 1 p (ML ym.)
Kaakkuri	Kuten kuikalla. Viimeiset: 12.11. Rää Vuoniemi 1 m (ELn,ML ym.) 17.11. " 1 m (ML ym.)
Gavia sp.	Kuten edelliset. Viimeiset: 10.11. Rää Vuoniemi 2 m (ELn,ML ym.) 17.11. " 5 m (ML ym.) 17.11. " 1 p (ML ym.)
Silkkuiukku	18-20.11. Lie Pokronlampi 1 p (HI,KN,MO)
Lapasotka	22.11. Joe Höyt. kanava 7 p (ELn)
Tukkasotka	18.11. Lie Pokronlampi 2-6 p (HI,MO) 20.11. " 3 p (MO) 22.11. Joe Höyt. kanava 1 p (ELn)
Punasotka	23-27.11. Joe Pielisjoki 1 p (HKa,ML)
Uivelo	22.11. Joe Höyt. kanava 1 -puk. p (ELn)
Ruskosuohaukka	3.9. Joe Rantakylä 1 m (ML,AP ym.)
Meriharakka	28.9. Rää Vuoniemi 3 m/p (ML,PM)
Taivaanvuohi	27.10.-3.11. Lip Riihilampi 1 p (LK)
Jänkäkurppa	25.10. Joe Aavaranta 1 p (ELn)
Lehtokurppa	18.11. Joe Kukkosensaari 1 p (HKa)
Pulmussirri	25.9. Rää Vuoniemi 1 p/m (PH,ML,ON,HR)
Pikkulokki	9.9. Joe Höyt. kanava 1 juv kie (MK,ML)
Naurulokki	22.11. Joe Pielisjoki 1 tp p (HK)
Ruokokerttunen	25.9. Lie Kevätlahti 1 p (MO)
(Lapinkirvinen	4.10. Kon Selkie 1 siipiivaivainen)(Matti Ikonen)
Pajusirkku	28.10. Lie Kevätlahti 2 m/p (MO)

SYKSYN 1984 VAELLUSLINNUT

Juha Miettinen

Yleispiirteiltään varsin vaisu vaellussyksy. Ainoastaan pyrstötiailisella ja urpiaisella oli jonkinmoinen vaellus käynnissä. Lisäksi havainnoitsijoita piristivät siellä täällä nähdyt pähkinähakit ja -nakelit.

Huolimatta vaisusta syksystä jaksoi havaintonsa lähettää kiitettävät 20 henkilöä. Havainnoitsijaluettelo muuttokatsauksen alussa.

Hiiripöllö Myyräkatoalueet eivät pöllöjä houkuttelleet. Havaintoja kertyi vain Pohjois-Karjalaa pohjoisosista, jossa myyrähuippu oli tulossa. 25.9. 1 p Juu L-Vuokko, Mustavaara (JH). 18.10. ja 2.11. 1 p Nur Jokikylä (HL), 2.11. 1 p Juu L-Vuokko, Tervavaara (TT).

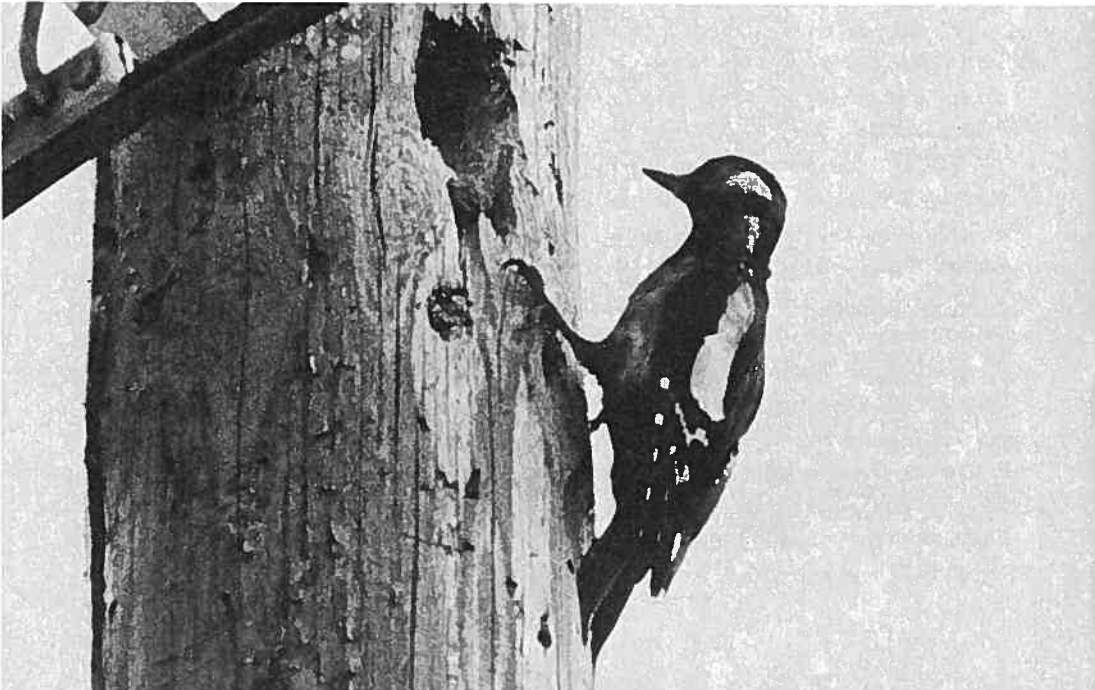
Varpuspöllö Vrt. ed. 6 ja 16.10. 1 p Lie Siikasuo (KJ,JMa), 17-21.10. 1 p Kit Puhos (Paavo Järvinen/MH), 4.11. 1 reng. Kon Selkie (HKO, Kimmo Koskela), 10.11. 1 p Juu K-Vuokko (HL,AL), marraskuu 1 p Nur Jokikylä (E. Korhonen/HL), marraskuu 1 p Nur Savikylä (M. Kuittinen/HL).

Lapinpöllö Vrt hiiripöllö. 5.10. ja 1.11. 1 p Juu E-Vuokko (V. Halonen, JH, Henna Kokkonen), 18.10. 1 p Nur Jokikylä, Valtimo (HL).

Harmaapäätikka Pitkästä aikaa tavattiin harmaapäitä syksyllä. 5.9. 1 Kit Tolosenmäki, rautatieasema (AV), 23.9. 9 p Kon Selkie (T. ja S. Kontkanen/HKO), 13. ja 24.10. 1 p (28.12. 2 p) Kes keskusta (KM).

Käpytikka Vain yksittäisiä tikkoja nähtiin vaelluksella heinäkuun lopun ja lokakuun välillä.

Käpytikka (Valok. J. Hyttinen)

Pikkutikka 2.8.-12.11. havaittiin lähes ennätyselliset 15 yksilöä, joista yksi vaeltavana! 12.11. 1 NE Rää Vuoniemi (Hka ym.).

Pohjantikka Ei havaintoja!

Palokärki Havaintoja paikallisista sekä yksi vaellushavainto: 29.9. 1 SE Lip Viitalahti (AT).

Korppi Vaelluslennossa havaittiin yhteensä 15 yksilöä, joista suurin osa oli liikkeellä syyskuun viimeisen viikon aikana.

Harakka Rääkkylässä loka-marraskuussa yhteensä 9 muuttavaksi tulkittua yksilöä.

Pähkinähakki Runsaasti havaintoja. Yhteensä ainakin 29 yksilöä, joista ensimmäiset nähtiin elokuun lopussa: 22.8. 2 p Kes ala-aste (KM), 29.8. 1 p Joe keskusta (ML). Syyskuussa tavattiin vaelluslennossa yht. 15 yksilöä, mutta vielä lokakuulla oli hakkeja muutolla. Kahta Kesälahden hakkeja lukuunottamatta nähtiin linnut Joensuussa!

Närhi Heikkoa vaellusta syyskuun alun ja lokakuun alun välillä ilman selvää päävaellussuuntaa.

Talitiainen Pientä vaeltelua syyskuun puolivälin ja lokakuun lopun välillä. Huippu syyskuun lopussa: esimerkiksi 30.9. yht. 47 S Rää Vuoniemi (MH, KK ym.).

Sinitiaainen 13.9.-28.10. yhteensä 30 vaelluslennossa. Ei selvää huippua.

Kuusitiaainen Vain muutama vaellushavainto. 7.9. 1 SW Joe Rantakylä (Hka), 15.9. 1 S Rää Haapasalmi (JMi, Asko Halonen), 6.10. 3 S Rää Vuoniemi (MH, KK ym.).

Lapintiaainen Jälleen kaikki havainnot Rää Vuoniemestä: 30.9. 2 S (MH, KK ym.), 18.10. 1 (Hka, AV).

Hömötiainen Heikko vaellus, jonka huippu ajoittui hieman tavallista myöhemmäksi 6-20.10.

Pyrstötiainen Kohtalainen vaellus normaalia myöhäisempänä ajankohtana. Ensimmäiset nähtiin vasta syyskuun loppupäivinä: 28.9. 4 v/p Lie Siikasuo (JMa). Lokakuun puolivälissä nähtiin eniten parvia liikkeellä. Kuitenkin vielä marras-joulukuussa nähtiin pyrstötinttejä lähes yhtä paljon kuin lokakuussa! Yhteensä ilmoitettiin havainnot 470 yksilöstä.

Pähkinänakeli Jälleen pientä vaellusta. 26.10. 1 vaeltava Lip Siikasalmi (Albert Rautiainen/LK), 7-8.11. 1 p Pyh Hammaslahti (T. Martinkainen/ML), 11.11. 1 p Kon Kulho (J. Koskela/ML), 18-20.11. 1 p Lip Kyläsärkkä (Kaija Hyötyläinen/LK), marraskuu-kevät -85 1 p Kes Villalan koulu (KM).

Puukiipijä Normaalisti havaintoja yksittäisistä paikallisista eri puolilta.

Hippiäinen Syyskuun lopun ja marraskuun lopun välillä havaintoja yksittäisistä tai pienistä parvista vaelluslennossa. Selvänä huippuna 6.10. yht. 40 SE Rää Vuoniemi (MH, KK ym.).

Tilhi Ensimmäiset nähtiin elokuun lopussa: 24.8. 1 p Nur Nurmeskylä (HL). Syyskuun puolivälistä marraskuun loppuun nähtiin pikkuparvia lähes päivittäin huipun osuessa vähän ennen lokakuun puoltaväliä. 5.10. 100 p Joe Mehtimäki (JMi), 8.10. 100 Nur Nurmeskylä (HL), 12.10. 100 Out keskusta (Antti Vänskä), 12.10. 200 Joe Niinivaara (JT) ja peräti 800-1000 kiert. 13.10. Kes keskusta (KM). Viime mainittu parvi lienee suurin syksyllä Pohjois-Karjalassa havaittu.

Varpunen Yksi vaellushavainto ilmoitettiin: 6.10. yht. 4 S-SE Rää Vuoniemi (MH ym.).

Pikkuvarpunen Ei vaellushavaintoja. Kaksi havaintoa paikallisista 23.10. 2 p Lip Papelonsaari (V. Hartikka/LK), 7.11. 2 p Joe Repokallio (JMi).

Nokkavarpunen Kaksi havaintoa: 30.9. 1 SE Rää Vuoniemi (MH, KK ym.), 6.10. 1 p Lie Rauhala (MO).

Vihervarpunen Jo heinäkuun loppupuolella nähtiin useita 50-100 yksilön parvia. Elokuun alussa pyöri Joe Niinivaaralla "satoja" spinareita ja 3.8. 31 ekysi yhteen lintuverkkoon (JT). Elokuun lopussa ja syyskuun alkupuolella nähtiin pieniä parvia muutolla monin paikoin. Vaelluksen huippu oli syyskuun toisella puoliskolla. 14-15.9. 400-500 kiert. ja 21.9. 600/5 kiert. Rää Haapasalmi (MH), 30.9. 470/13 SE Rää Vuoniemi (MH, KK ym.).

Urpiainen Voimakas vaellus. Ensimmäiset parvet nähtiin syyskuun alussa: 2.9. 100+20 Lie Lamminkylä (KN, MO) ja 30 Lie Keljanpuro (MO). Pientä vaeltelua havaittiin koko syyskuun ajan, mutta päämuutto ajoittui totutusti lokakuulle, jolloin jokapuolella nähtiin useiden satojen yksilöiden parvia. Seuraavassa yli 500 yksilön parvet/päiväsummat.

- 30.9. 670/8 NW Joe Höyt. kanava (JMi)
- 30.9. 550/2 SE Rää Vuoniemi (MH, KK ym.)
- 6.10. 1900/33 W-NW " "
- 7.10. 200+300+200 Lie Pokronlampi-Jamali (MO, ET)
- 14.10. yht. 500 NW Rää Vuoniemi (ML ym.)
- 19-20.10. 500/1-2 Rää Haapasalmi (MH)
- 20.10. 135/2 W +300 p +1000 p Kon Selkie (HKO)
- 4.11. yht. 660 SE Rää Vuoniemi (ML, HKa ym.)

Vielä marras-joulukuussa oli liikkeellä 50-100 yksilönkin parvia.

Isokäpylintu (Valok. V. Turunen)

Tundraurpiainen Tavallista runsaampi. 15.10. 25-30 % 100 yksilön Carduelis-parvesta, 17.10. 4 p, 22.10. 10 p ja 26-27.10. 1 p Joe Niinivaara (JT), 18.10. 1 p (HKa), 19.10. 3 p (ML) ja 7.11. 3 p Joe Repokallio (JMi), 20.10. 1 p Joe Varaslampi (HKa) ja 3+8 p Joe Linnunlah-ti (ML), 28.10. 10 % 120 yksilön Carduelis-parvesta (HKO), 10.11. 3 p/m Lip Käsämä (HKO). Kaikkiaan ilmoitettiin havaintoja noin 70 yksilöstä.

Punatulkku Hieman normaalia voimakkaampi vaellus syyskuun lopun ja lo-kakuun lopun välillä. Suurimmat päiväsummat laskettiin Rää Vuoniemessä: 30.9. 78/6 SE ja 6.10. 27/9 SE (MH, KK ym.) sekä 19.10. 50/10 SE (ML ym.).

Taviokuurna Niukasti havaintoja. 15.10. ja 19.10. 1 Lie Kylänlahti (ET), 17.10. 1 W, 4.11. 13 ENE ja 24.11 6 W Kon Selkie (HKO), 20.10. 7 Joe Kukkosensaari (HKa), 7.11. äänt. Joe Repokallio (JMi), 16.11. äänt. Rää Vuoniemi (ML).

Käpylinnut Heinäkuun alun ja lokakuun lopun välillä nähtiin 2-25 yksilön parvia vaelluslennossa. Pienenä huippuna 30.9. 62/3 SE Rää Vuoniemi (MH, KK ym.). Pikkukäpylintuja ja isokäpylintuja määritettiin parvista saman verran.

TALITIAISEN JA VARPUSEN TALVIKAUDEN MITOISTA POHJOIS-KARJALASSA

Jouko Tiussa

Ruokintapaikalla suoritettuna talvilinturengastuksen ja kontrolloinnin yhteydessä kertyy vihkoihin runsaasti mittatietoja. Nykyisin siipi- ja painomitat kirjataan myös Rengastustoimiston rengastus- ja kontrolloimomakkeille. Syksystä 1978 lähtien olen pihaltani Joensuun Niinivaaralla pyydystänyt 754 talitiaista ja 377 varpusta. Näiden lisäksi on aineistoa kertynyt jonkin verran muualtakin lähiseudulta, kuntina Joensuun lisäksi Kontiolahti, Liperi, Polvijärvi, Pyhäselkä ja Outokumpu. Olen yhdistänyt aineistoni, koska tulokset ovat olleet täysin yhtäpitävät kunnasta riippumatta. Julkaisemiseen on osaltaan kannustanut toteamus, ettei aineiston kasvu ole enää muuttanut keskiarvomittoja. Yksilömäärä nousee talitiaisella toiselle tuhannelle varpusen jäädessä runsaaseen neljäänsataan. Vaikka ainakin talitiaisen mitta-aineistoa on maassamme julkaistu, ei näin ole tapahtunut Pohjois-Karjalan osalta. Biometriikka ei ole yleensä ollut paikallisten lintulehtien näkyvintä sisältöä.

Siipimittauksissa olen käyttänyt ns. maksimimenetelmää, missä myös käsisulkien sivusuuntainen kaarevuus on oikaistu mittalevyllä (ks. SVENSSON s. 12-13). Yksilötasolla olen normaalisti ottanut kustakin

linnusta tilastoon ensimmäisen, yleisemmin loka-joulukuussa tehdyn mittauksen, koska kevättä kohti siiven kärki normaalisti kuluu 1-2 mm verran. Pyrstömitat on otettu alapuolelta. Sulkasatoiset on molemmissa mitoissa jätetty pois tilastoista, mutta muutamissa pienimmissä pyrstömitoissa tämän vaikutus näyttää ilmeiseltä. Punnitukset olen tehnyt Pesolan 50 gramman jousivaa'alla. Talitiaisen painoaineistoa on karsittu loka-marraskuulta, jolloin niitä erehtyy runsaimmin rengastajan verkkoihin. Kummankin lajin mittaukset ovat yleensä vuosilta 1978-85, pieni määrä kuitenkin jo vuodesta 1974 lähtien, jolloin rengastus Markku Alasen kanssa Joensuun Sulkulahdella (ja Kukkolassa) vielä jatkui.

TALITIAINEN

Seuraavissa taulukoissa on molemmilta sukupuolilta (1) siiven pituus ja (2) pyrstön pituus, jälkimmäinen myös eri ikäluokilta erikseen. Vanhalla tarkoitetaan yli 1-vuotiasta (rengastusmerkinnöin loppuvuodesta +1-v., alkuvuodesta +2-v.). Taulukossa 3 olen oman kontrolliaineistoni pohjalta tarkastellut em. mittojen muutoksia 1. ikävuodesta sulkasadon jälkeiseen 2. ikävuoteen. Tämän jälkeen mitat ovat kontrolliaineiston mukaan pysyviä. Taulukossa 4 on seurattu painoa läpi talvikauden. Jäljempänä olevassa tarkastelussa olen kiinnittänyt huomiota myös painon vuorokautiseen vaihteluun.

Siipi mm	♂♂	♀♀	Pyrstö mm	vanha ♂	nuori ♂	vanha ♀	nuori ♀
84	2	-	74	1	-	-	-
83	5	-	73	1	-	-	-
82	37	1	72	5	-	-	-
81	61	1	71	11	5	-	-
80	129	8	70	14	11	1	-
79	107	17	69	21	19	-	-
78	102	88	68	21	46	4	1
77	36	124	67	18	79	9	6
76	10	135	66	8	49	9	14
75	2	129	65	6	59	18	29
74	-	45	64	3	34	18	64
73	-	18	63	1	29	16	81
72	-	5	62	-	12	8	72
keskim.	79,4	76,2	61	-	2	2	53
yks.	491	571	60	-	3	2	45
			59	-	-	-	25
			58	-	1	1	13
			57	-	1	-	3
			56	-	1	-	4
			55	-	-	-	-
			54	-	-	-	1
keskim.	68,4	66,0	64,4	62,2			
yks.	110	351	88	411			

Taulukko 1. Talitiaisen siiven pituus (yht. 1062 yksilöstä).

Taulukko 2. Talitiaisen pyrstön pituus alta (yht. 960 yksilöstä).

Talitiainen (Valok. M. Leivo)

Muutos mm	siipi	pyrstö
+ 5	-	1
+ 4	1	4
+ 3	5	10
+ 2	14	10
+ 1	12	2
=	2	3
- 1	4	2
keskim.	+ 1,5 mm	+ 2 mm
yks.	38	32

Taulukko 3. Siipi- ja pyrstömitan muutos talitiaisella 1. syksystä 2. syksyyn (koskien nuorena rengastettuja ja vuotta myöhemmin kontrolloituja).

Kuukausi	Koiraat	yks. (mitt.)	Naaraat	Yks. (mitt.)
Lokakuu	20.0	186 (262)	18.7	226 (336)
Marraskuu	20.4	185 (230)	19.2	224 (273)
Joulukuu	20.5	80 (88)	19.2	110 (132)
Tammikuu	20.4	38 (42)	19.3	45 (45)
Helmikuu	20.2	46 (47)	18.8	49 (50)
Maaliskuu	20.1	73 (74)	18.8	84 (86)
Huhtikuu	20.0	48 (49)	18.3	25 (26)
Punnituksia		792		948

Taulukko 4. Talitiaisen keskipaino talvikauden eri vaiheissa.

Tarkastelua

Siipi- ja pyrstömitat noudattavat samaa linjaa ollen koirailta keskimäärin 3-4 mm suuremmat. Yleistä on myös muutaman mm:n kasvu toisen ikävuoden alkaessa.

Vuorokautinen painonvaihtelu ilmentää hyvin samanlaisia lukuja kuin HILDEININ (1977) havaitsema. Loka-marraskuulla, jolloin tiaisia usein perättäisinä päivinä saa verkolla aamulla ja illalla, olen eräissä tapauksissa todennut 1,5-2,0 gramman eli 7-10 % vaihteluja, mutta usein muutos jää pienemmäksi. Pakkaskauden vaihtelu ei käy ilmi aineistostani.

Painon kasvu talvea kohti ei talitiiaisella ole yhtä yksiselitteisen selvä kuin punatulkulla (esimerkiksi TIUSSA 1981). Lokakuusta marraskuuhun näyttää etenkin useimpien naaraiden paino nousevan 1,0-1,2 g. Myös kuukausittaisissa keskipainoissa ilmenee tässä vaiheessa noin 0,5 g nousu ja kevättalvella pitemmällä aikavälillä vastaava lasku. Samanlainen kehitys on havaittu myös Jyväskylässä (HALTTUNEN ym., 1974), missä talvipainon seuranta on antanut hyvin samanlaisia tuloksia kuin Pohjois-Karjalassakin. Koiraiden ja naaraiden keskipainojen erot olivat Jyväskylässä 1,5-1,8 g ja Pohjois-Karjalassa eri talvikuu-kausina 1,1-1,7 g. Saman jakson (X-IV) kummankin aineiston keskipainot käyvät täysin yksiin: koiraiden Pohjois-Karjalassa 20,2 g (Jyväskylä 20,1) ja naaraiden molemmissa 19,0 g. Eri ikäluokkien painot olen yhdistänyt, koska en ole voinut havaita niissä eroa.

VARPUNEN

Seuraavat kolme taulukkoa esittävät vastaavia mittoja kuin talitiaisenkin. Vaikeamman iänmäärityksen takia on siksi moni yksilö jäänyt määrittämättä, että olen pitäytynyt vain eri sukupuolten vertailuun. Painotaulukon olen rakentanut hiukan eri tavoin, ja olen jakanut sen talitiaisen lailla talvikauden eri kuukausille. Tammikuusta lähtien kaikki määrät eivät kuitenkaan ole kovin edustavia.

Siipi mm	♂♂	♀♀
87	2	-
86	3	-
85	17	-
84	24	-
83	34	4
82	48	9
81	46	17
80	29	43
79	12	53
78	4	33
77	-	15
76	1	2
keskim.	82,0	79,3
yks.	220	176

Taulukko 5. Varpusen siiven pituus (yht. 396 yksilöstä).

Pyrstö mm	♂♂	♀♀
63	1	-
62	9	-
61	5	2
60	44	7
59	40	12
58	34	20
57	17	25
56	23	27
55	9	24
54	2	8
53	-	5
52	-	1
51	-	-
50	-	1
keskim.	58,5	56,6
yks.	184	132

Taulukko 6. Varpusen pyrstön pituus alta (yht. 316 yksilöstä).

Kuukausi	Koiraat	Naaraat
Lokakuu	28,5-39,1 33,4 81 (86)	26,5-38,1 31,9 78 (85)
Marraskuu	29,3-38,8 33,8 64 (67)	28,0-38,6 32,7 45 (46)
Joulukuu	29,5-36,8 33,3 32 (35)	27,3-36,9 32,5 30 (30)
Tammikuu	31,0-39,0 33,6 15 (15)	30,2-35,5 33,1 13 (13)
Helmikuu	30,8-36,9 34,2 16 (16)	27,0-34,6 31,7 20 (21)
Maaliskuu	28,2-36,2 32,6 25 (26)	29,0-33,9 31,9 7 (7)
Huhtikuu	28,3-34,5 31,6 18 (18)	27,4-32,3 29,9 8 (9)
Keskipaino	33,3	32,1
Punnituksia	251/263	201/213

Taulukko 7. Varpusen paino talvikauden eri vaiheissa. Luvut järjestyksessä vasemmalta: painonvaihtelu, keskipaino, yksilömäärä (punnitusten määrä).

Tarkastelua

Myös varpuskoiraan keskitat ovat lievästi suuremmat kuin naaraan. Selvimmin tämä näkyy siipimitassa, jossa keskimääräinen ero jopa ylittää talitiaisen. Painohajonta on varsin suuri, enimmillään yli 10 g luokkaa. Sukupuolten painoero näkyy selvimmin ääripainoissa. Varpusella on tunnetusti hyvä ruokahalu. Saatuani muutaman kerran vangituksi saman yksilön parin päivän sisällä sekä aamulla että illalla olen voinut todeta painon kohoavan päivän kuluessa jopa 4 g eli lähes 12 % (esimerkiksi naaras loka-marraskuun vaihteessa 1981). Useampia kertoja punnittujen varpusten paino on pienen otannan (28 yks.) perus-

Varpusia (Valok. J. Hyttinen)

teella vaihdellut 0,2-4,2 g, keskimäärin 2 g. Suurin todettu luku ilmentää painon laskua tammikuusta huhtikuuhun, jolloin talvehtivien varpuslintujen paino näyttää yleisestikin olevan alimmillaan.

Vertaileva loppukatsaus

Talitiiaisessa ja varpusessa on muutakin yhteistä kuin että ne ovat runsaimpia talvilintuja kaupunkimaisissa ympäristöissä. Runsaus ilmentää tehokasta sopeutumista käyttäen hyväksi ihmisen tarjoamia mahdollisuuksia. Viime vuosina tämä usein on merkinnyt helpointa vaihtoehtoa eli ruokailua lintulaudoilla ym. ruokintapaikoilla, joilla ne eivät ylenkatso kauransiementäkään. Molemmat ovat myös tehokkaita puolensapitäjiä lajien välisessä kilpailussa ravinnosta.

Kummankin lajin eri sukupuolten mitat ovat samansuuntaiset ja talvikauden painonvaihtelu suhteellisen pieni. Myös vuorokautinen painonvaihtelu vaikuttaa samankaltaiselta lajien erilaiseen painoon suhteutettuna. Siipi- ja pyrstömittojen osalta aineisto on kattava, painomittojen osalta kuitenkin vaillinainen. Valitettavasti talitiiaisen pesältä vangitsemisiin sisältyy liikaa pesänhylkäämisriskejä, mistä syystä olen luopunut vuosikierron tämän osan laajemmasta mitta-aineiston keruusta. Mainittakoon kuitenkin, että selvästi painavin punnitsemäni talitiainen on ollut munimisvaiheessa oleva noin vuoden ikäinen naaras, joka - munasarjojen puolivalmiit munat painonlisineen - 20.6. 1982 illalla painoi tasan 25 grammaa.

KIRJALLISUUS

HALTTUNEN, E., P. HELLE & V. KAUPPINEN 1974: Talitiiaisen Parus major talvipainosta Keski-Suomessa. - Lintumies 9: 33-39.

HILDÉN, O. 1977: Talitiiaisen painonvähennyksestä yön aikana. - Ornis Fennica 54: 135-137.

SVENSSON, L. 1975: Euroopan varpuslinnut. Sukupuolen ja iän määrittäminen.

TIUSSA, J. 1981: Punatulkun talvikannan rakenteesta ja painon vaihtelusta. - Siipirikko 8: 161-168.

BONGARI LIIKENTEESSÄ

Hannu Räsänen

Lintulehdissä kirjoitellaan paljon lintujen muutosta, pesinnästä ja muusta itse lintuihin liittyvistä seikoista. Mutta lintuaiheisen juttun voi väsäätä ilman ainuttakaan linnunnimeä. Saadakseni näin vaihtelua juttuskaalaan selostan lyhyesti, kuinka monta kilometriä "keskiverto Pohjois-Karjalan bongari" istui kuskin/pelkääjän paikalla ja millä summalla bensaa haihdutettiin atmosfääriin vuoden -83 aikana. Ja kaikki tämä tyystin linnunnimittä.

Heti alkuun on katsottava mitä käsite "keskiverto Pohjois-Karjalan bongari" pitää sisällään. Kyseessä on ornari, joka ei aikaile, jos on kyse Pohjois-Karjalassa oleilevasta eliksistä eikä myöskään suhteellisen varmoista eliksistä lähimmän 1000 km:n säteellä - pienellä varauksella (työesteet, auton puute, rahan vajuus).

Jo tammikuun alussa moni kilometripylväs vilahdi auton ikkunasta, kun käytiin Vuoksella. Muuten vuoden alku meni lähitienoita kierrellessä. Helmikuu toi tullessaan pyörähdyksen Kouvolassa, Varkaudessa ja Kerimäellä. Myös kuuloaistia viritettiin ensimmäisillä piipreissuilla. Maaliskuu meni ns. h-koille. Homma antoi vielä odottaa itseään. Huhtikuussa rundaaminen pääsi parempaan vauhtiin ja Pohjois-Karjalan rospuuttoteitit koluttiin monin paikoin. Bongauskeikkoja ei tarvinnut heittää ts. ei ollut aihetta.

Toukokuussa aurinko alkoi paistaa myös kilometririntamalla. Matkaa taitettiin jo lähelle paria tuhatta. Porkkalan "pisteitä näkövammaille"-retki kahmaisi valtaosan kilometreistä. Sisältyyhän kuun alkuun myös unohtumaton "lujaa meni Lada"-ralli Rääkkylään "Iso Vaaleen" tykö. Kesähelteillä jouduttiin autossa hikoilemaan melkein kolme tuhatta km. Bongastohina oli täydessä vauhdissa ja sen seurauksena Siikalahdella katsottiin tiukkaankin outoa kääpiötä mainosvalojen loisteessa, Yyterissä tepasteltiin hietikoilla, Lappeenrannassa ihailtiin hienoa teatteritaloa, ja Kotkasta hoidettiin töiden lomassa maalle eka. Heinäntekoaikaan matkat suuntautuivat Anjalankoskelle ja Lappiin. Anjalankoskella eräs tolpan nokka oli katseiden vangitsijana, etenkin siinä istunut olio. Lappi-projekti vedettiin akselilla Muonio-Kilpisjärvi, ja se osui nappiin.

Lapinreissu nostatti kilometrit 3,5 tuhanteen, mutta onneksi löpö oli länsirajalla halpaa.

Elokuussa vauhti sitten hiljeni. Ainut pitempi keikka heitettiin Tauvoon, jossa todettiin, että kolmas kerta toden sanoo ... mutta kuinkas kävikään?

Syysateiden alettua harjoitettiin ryhmän etenemismuotoja Virolahdella. Pellolla avojonossa eteenpäin ja löytyihän se.

Loppuvuosi olikin bongauksesta vapaata ("vaaleanpunainen" jäi hoitamatta opiskelusteiden takia). Kilometrit kasaantuivat lähinnä "sisämaan Porkkalan", Vuoniemen, reissuista. Saalis oli juhlavaa, sillä miljoonat pienet hiiret kulkivat selkäranka pitkin kaksi kertaa (kaksi elistä).

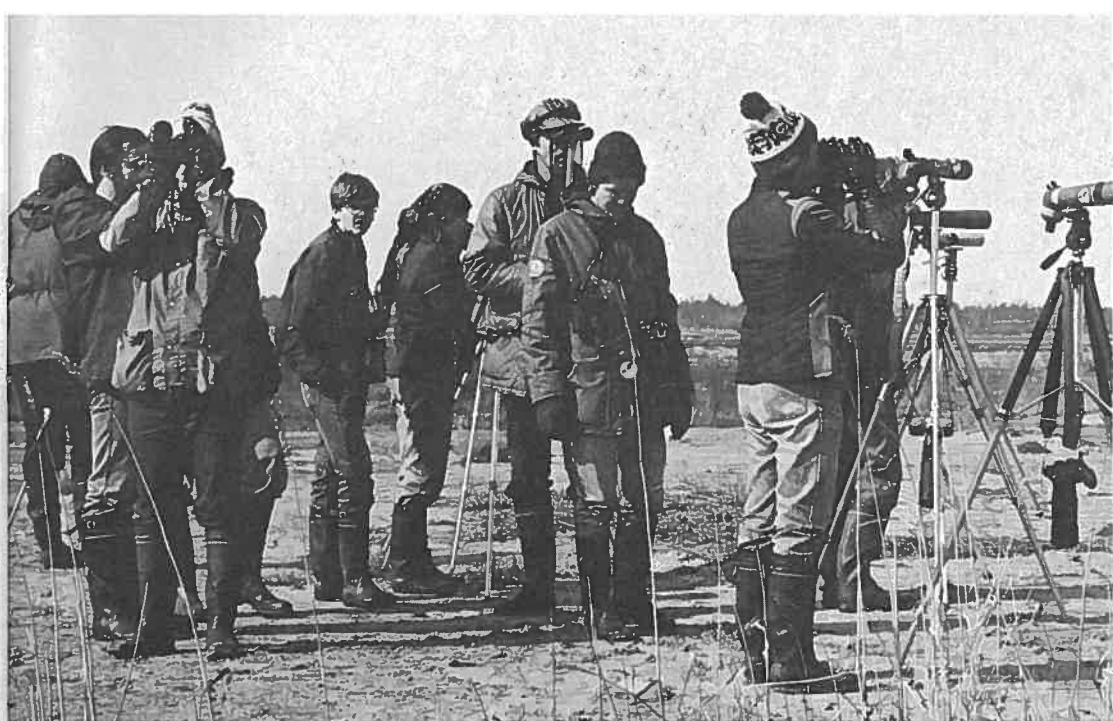
Kun kaikki yllämainitut reissut ja muutkin lyhyemmät keikaukset lasketaan yhteen, loppusaldoksi saadaan 16250 km eli päästäisiin melkein puoliväliin maailmanympäri-matkalla. Tämä kilometrimäärä merkitsee noin 8 vrk:n yhtäjaksoista autolla ajamista/istumista, kun vauhti on 80 km/h.

Polttoainekulut olivat kaikkiaan 2065 mk. Bensakulujen lisäksi menopuolelle on laskettava muutamat bongaukseen liittyvät traditiot kuten pinnakahvit, flipperi jne. Tätä menoerää en ole kuitenkaan laskenut. Kuten jo alussa totesin jutussa ei ole vilahdanut linnun nimiä.

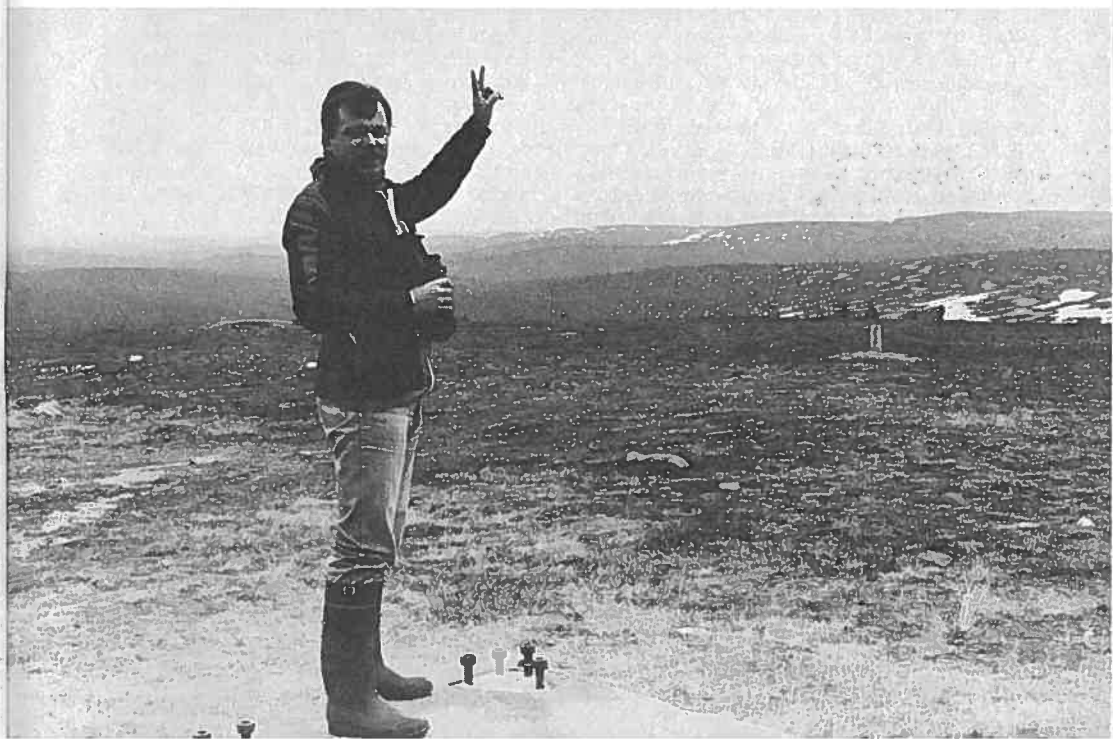
Kuitenkin kaikkiin kymmeneen tarinassa esiintyvään, alleviivattuun paikannimeen liittyy tietty, harvinainen Aves-yksilö. Jotta juttu loppuun saakka pysyisi puhtaana linnunnimistä, on em. paikannimiin liittyvät lintulajit mainittu sivulla 102 Yritä kuitenkin ennen katsomista muistella kisailuluontoisesti, mitkä lajit pinnavuonna 1983 saivat kyseisenä ajankohtana Pohjois-Karjalankin bongarin suuntaamaan kyseiseen paikkaan! Pinnatietouden tasosi näet niin ikään sivulla 102 olevasta taulukosta.

<u>Kuukausi</u>	<u>Kilometrit</u>	<u>Markkaa</u>
Tammi	1380	165
Helmi	1450	125
Maalis	150	50
Huhti	1270	250
Touko	1800	285
Kesä	2900	270
Heinä	3500	310
Elo	1100	140
Syys	1200	120
Loka	700	160
Marras	500	120
Joulu	300	70
Yhteensä	16250	2065

Taulukko 1. Kuukausittaiset ajokilometrit ja niitä vastaava rahamäärä.

Kun löpöä haihtuu, niin maisema vaihtuu ja lopulta homma on hanskassa. (Yläkuva J. Hyttinen, alakuva V. Turunen)

ELÄINPUISTOT LINTUSUOJELUSSA

Helmikuun alkupuolella pidetty "Linnustonsuojeluseminaari" oli kerännyt innostuneen joukon biologisen aseman suojiin. Joukossa myös viranomaisia ja muita luonnon parissa toimivia. Erään aiheen yhteydessä siututtiin eläinpuistoja lintujen hoitolana. Tosin sanoma oli ehkäpä paremminkin tulkittavissa epäilyjen siivittämänä olettamuksena, kaiken nielevänä kurjimuksena. Vastasin pyydettyä kommenttina, tuliko asia selväksi, sitä en tiedä. Jotenkin omituinen maku jäi suuhun koko asiasta. Voisiko todella yleinen käsitys olla kysymyksen esittäjän kaltainen.

Yritän esittää asian uudelleen, toivottavasti selkeän johdonmukaisesti. Peruslähtökohta on se, että Maa- ja Metsätalousministeriön eläinlääkintäosasto valvoo osaltaan eläinpuistojen toimintaa. Tämä koskee nimenomaisesti niitä tiloja, joihin eläimet sijoitetaan ja näihin olennaisesti liittyviä asioita, mm. eläinmääriä ko. tilassa. Luonnollisesti määriin on vaikuttamassa myös lajin käyttäytymistekijät, onko laji sosiaalinen vai erakko, osan vuotta yksineläjänä, lajikumppanien vaikutus lisääntymiseen jne. Pienenä osana on myös kustannustekijät, jollei lajiin liity suojelullisia tekijöitä, yksilömäärät yritetään pitää lajikohtaisesti alhaisina. Jälleen muistaen lajin sosiaalisuus ym. tekijät. Pyrkinessämme tarjoamaan eläimillemme mahdollisimman luonnonmukaista ravintoa, kasvatamme tuhatlukuisen määrän hiiriä ja rottia, hyvä etten ilmaise lukua 5:llä numerolla. Pääosin linnuille a ?/kpl. Hiiren hinta on markkoja/kpl. Elikä on eläinpuistonkin edun mukaista rajoittaa eläinmääriä.

Näkyvimmin eläinpuistot toimivat "turistipyödyksinä". Eläinpuistoilla on myös muita tehtäviä. Esimerkiksi Ähtärin eläinpuisto pyrkii selvittämään vesikon vettenisyyttä Suomessa. Mielellämme liitämme mukaan jonkin uhanalaisen lintulajinkin. Selvittelemme ahman, saukon ja metsähanhen lisääntymistä tarhaoloissa. Toimimme metsäpeurojen lisääntymiskeskuksena. Toimimme myös hoitokotina lukemattomille eläimille, pääosin linnuille, tässä me ilmeisesti pääsemme villakoiran ytimeen. Meille tulevat linnut, puhutaan nyt riistä, voisimme jakaa ne kolmeen luokkaan. Karkeasti jaotellen jokaisen luokan osuus on noin 1/3. Ensimmäisen kolmanneksen muodostavat linnut, joiden kunto eläinpuistoon tullessa on toivoton. Kuolioituneita vammoja, murskaantuneita jäseniä, sairaita, nälkiintyneitä, matkalla kuolleita jne. Masentavaa. Toinen kolmannes on sellaisia, joita pystymme auttamaan takaisinistutusvaiheeseen. Hilut kintuissa eli rengastusrengas jalassa. Tästä osuudesta, eläinpuiston tilanteesta riippuen, voi jokusen yksilön ottaa käyttöön. Viimeinen kolmannes on se, joka jää eläinpuistoon ja jonka ainoa toivo elämään on eläinpuisto. Näiden lintujen vamma on sen luonteinen, etteivät ne pärjäisi luonnossa. Saalistus, muutto yms. tekijät huomioiden. Tästäkin joukosta eläinpuisto joutuu tekemään kriittistä valintaa esille asetettavista eläimistä. Miksikö? Syystä, että myös eläinpuiston eläinten täytyy ilmentää linnun luontaista olemusta. Siipivamma harvemmin haittaa vesilintua tai häiritsee eläinpuistokävijän silmää. Esimerkiksi haukoilla tilanne on aivan toinen. Tuskinpa olemme eri mieltä, jos sanon, että siipivammaisena maassa hyppivä haukka edustaa lajiaan niin kun haluaisimme, sinä lintumiehenä ja minä eläinpuiston johtajana. Esimerkkejä löytyy lajikohtaisesti varsin paljon. Pöllöt ovat linturyhmä, joka sijoittuu tilanteen rajamaille, useimmiten riittää, että eläinpuistokävijä näkee ne puunoksalla ja lievä siipivikoi-

Pinna - ELIS! Bongarin toiveitten täyttymys! Alaskanvikla (Valok. J. Hyttinen)

Vastaukset

1. Pikku-uikku	- Vuoksi
2. Amerikanjääkuikka	- Kouvola
3. Tunturipöllö	- Kerimäki
4. Jalohaikara	- Rääkkylä
5. Kääpiöhuitti	- Siikalampi
6. Ruostesorsa	- Yyteri
7. Mustaleppälintu	- Lappeenranta
8. Pitkäkoipisirri	- Kotka
9. Isovesipääsky	- Tauvo
10. Heinäkurppa	- Virolampi

Muistelu-tietokisailun pisteytys:

10-9 pist.	- Homma hanskassa, eliittiluokan bongari
8-7 "	- Tietoo on, kunhan vaan hanskat saataisiin pysymään käsissä
6-5 "	- Hommasta on hajua, mutta hanskat hukassa
4-3 "	- Hanskakauppaan, sillä pieni kipinä on olemassa (hyvin pieni)
2-0 "	- Todellinen NOVIISI!!!!!!

JOUKKOJULKAISU

suus ei näin ollen ole haitallinen. Haitalliseksi ja eläinpuistolle kielteiseksi asia muuttuu, kun vammaisuus on silmiinpistävä. Lähes poikkeuksetta mielipiteet ovat meitä vastaan, vamma on meistä, hoidosta ja olosuhteista riippuvainen. Tällöin on luonnollista, että olemme kriittisiä esille asetettavien yksilöiden suhteen. Haluan vielä korostaa, että monien lajien osalta lintuyksilöiden elinkaari eläinpuistossa jatkuu niiden luonnossa ennustettavissa olevaa aikaa pitemmäksi.

Rohkenen toivoa pystyneeni kyllin selkeästi ilmaisemaan ne periaatteet, joille eläinpuiston toiminta tältä osin rakentuu. Olemme mielellämme mukana vaikeuksiin joutuneiden lintuyksilöiden hoidossa, joko ohjein tai sijoittamalla eläin eläinpuistomme tiloihin edellä kerrotuin periaattein. Pyrimme tarvittaessa korvaamaan rahtikuluja. Ota yhteys:
Ähtärin Eläinpuisto 965-31861
Eläinp. johtaja as. 965-30983

Ähtärissä helmipölyn puputtaessa

Jukka Lahtinen
Eläinpuiston johtaja

HUOMIO!

Mikäli aiot palauttaa kevätmuuttolomakkeita, tee se heti! Viimeinen palautuspäivä on 30.9. Jokainen myöhässä saapunut lomake vaikeuttaa kevätnumeroiden ilmestymistä ajallaan. Ajattele sitä - ja havaintojen kokoajaa!

